

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
ВІДДІЛ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ імені О. Я. САВЧЕНКО
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ПАВЛА ТИЧІНИ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ
ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ЛАБОРАТОРІЯ
ПСИХОДИДАКТИКИ імені Я. А. КОМЕНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
БРЕСТСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БРДУ імені О. С. ПУШКІНА (БІЛОРУСЬ)
ВИЩА ШКОЛА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ імені Я. А. КОМЕНСЬКОГО У М. ЛЕШНО (ПОЛЬЩА)
ДЗО «ГРОДНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ ОСВІТИ» (БІЛОРУСЬ)
ПУБЛІЧНИЙ ІНСТИТУТ «ТРАКАЙСЬКИЙ ЦЕНТР ПРОСВІТИ» (ЛИТВА)
ТРАКАЙСЬКИЙ ЦЕНТР РОЗВИТКУ ДОРОСЛИХ (ЛИТВА)

***ВІСНИК ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ПСИХОДИДАКТИКИ
ІМЕНІ ЯНА АМОСА КОМЕНСЬКОГО***

**СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНОСТІ
ОСОБИСТОСТІ**

Випуск 1 (24)

Матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Умань, 20–21 травня 2021 року)

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
© Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР ТА ВІДПОВІДАЛЬНА ЗА ЗБІРНИК:

Осадченко Інна – д. пед. н., професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Демченко Ірина – д. пед. н., проф., проф. кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Івлева Надія – к. пед. н., доц. Казахського національного педагогічного університету імені Абая.

Коберник Олександр – д. пед. н., проф., зав. кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Кравченко Оксана – д. пед. н., проф., декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Лякішева Анна – д. пед. н., проф. кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Максимук Лариса – к. пед. н., доц. кафедри іноземних мов Брестського державного університету імені О. С. Пушкіна.

Сергейко Світлана – к. пед. н., доц., ректор ДЗ «Гродненський обласний інститут розвитку освіти».

Тарантей Віктор – д. пед. н., проф., зав. каф. педагогіки та соціальної роботи ДЗ «Гродненський державний університет імені Янки Купали».

Тарантей Лариса – к. пед. н., доц., декан ДЗ «Гродненський обласний інститут розвитку освіти».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Штефан Людмила – д. пед. н., проф., завідувач кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди.

Данилюк Оксана – к. філол. н., доц. кафедри теорії та методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

ТЕХНІЧНИЙ РЕДАКТОР:

Пишина Наталія – лаборант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Рекомендовано до друку вченими радами факультету соціальної та психологічної освіти (протокол № 16 від 03.06.2021 р.) та факультету дошкільної та спеціальної освіти (протокол № 11 від 26.05.2021 р.) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Мова видання: українська, російська, польська, англійська, китайська

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія KB №19704 – 9504P від 21.12.2012 р.

Вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського. В53 Вип. 2(22): *Сучасні проблеми обдарованості особистості*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 20–21 трав. 2021 р.) / МОН України, НАПН України, Ін-т педагогіки [та ін.]; [редкол.: Осадченко І. (голов. ред. та відп. за вип.), Демченко І., Івлева Н. [та ін.]. Умань: Візаві, 2021. 148 с.

До збірника увійшли матеріали Другої Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми обдарованості особистості». Основна тематика представлених доповідей відповідає напрямам роботи конференції: історичні, порівняльні аспекти та методологія дослідження проблеми обдарованості особистості; дидактичне, виховне та психологічне забезпечення формування обдарованої особистості у закладах дошкільної, загальної середньої, вищої та післядипломної освіти на засадах традиційного, інклюзивного та інтегрованого підходів; сучасні педагогічні технології та діяльність соціально-психологічної служби у контексті формування обдарованої особистості; інклюзивний підхід до формування обдарованої особистості та інші напрями сучасних досліджень у контексті модернізації освітнього середовища.

© Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
© Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України

ЗМІСТ

<i>Авраменко Дмитро, Авраменко Оксана.</i> Дослідження проблеми обдарованості особистості вітчизняними та закордонними науковцями	5
<i>Андрющенко Тетяна.</i> Інноваційна компетентність педагога – передумова розвитку обдарованості особистості	11
<i>Безлюдна Наталія.</i> Організація освітнього середовища розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи	18
<i>Бойченко Валентина.</i> Умови формування педагогічного мислення майбутніх учителів у процесі професійної підготовки	23
<i>Бурак Валентина.</i> Професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в контексті реформи освіти та науки	28
<i>Бялик Оксана.</i> Портфоліо викладача закладу вищої освіти – об’єктивна необхідність сьогодення	33
<i>Вашуленко Оксана.</i> Сучасна технологія розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання	36
<i>Габінська Алла (Габинская Алла).</i> Нові задачі освіти в епоху Постсучасності (Новые задачи образования в эпоху Постсовременности) ..	42
<i>Гаврилюк Світлана.</i> Розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного віку	48
<i>Джалалов Я. С., Мамедов З. З., Абдуллаєв С. С. (Джалалов Я. С., Мамедов З. З., Абдуллаєв С. С.)</i> Дії борця, який атакує, при захисті від переворотів накатом у греко-римській боротьбі (Действия атакуемого борца при защите от переворотов накатом в греко-римской борьбе)	53
<i>Дудник Наталка.</i> Портфоліо як засіб формування професійно-етичної компетентності майбутніх менеджерів освіти	57
<i>Дука Тетяна.</i> Розвиток інтелектуальної обдарованості дітей старшого дошкільного віку	62
<i>Журавко Тетяна.</i> Логічні блоки Дьенеша у математичному розвитку дошкільника	68
<i>Ищенко Людмила.</i> Розвиток дитячої обдарованості як психолого-педагогічна проблема	72
<i>Карнаух Леся.</i> Психолого-педагогічні засади розвитку дитячої обдарованості	77
<i>Кравчук Неля.</i> Проблеми діагностики дитячої обдарованості у закладах дошкільної освіти	83
<i>Кудла Марія.</i> Система цінностей як прояв власного ставлення особистості до оточуючого світу	89
<i>Павлова Тетяна.</i> Педагогічна підтримка обдарованості молодшого школяра	93
<i>Пархета Любов.</i> Методика проведення літературної дискусії	98
<i>Петрук Оксана.</i> Версифікація як засіб розвитку мовленнєвих здібностей учнів	103
<i>Підлипняк Ірина.</i> Проектна театралізована діяльність як засіб формування творчих здібностей дошкільників	107

Ремех Тетяна. Формування інноваційної особистості як завдання Нової української школи	112
Рябошанка Олександр, Рябошанка Ольга. Проблема формування читацької культури у дітей молодшого шкільного віку	118
Семчук Світлана. Вплив медіатехнологій на становлення особистості майбутнього фахівця дошкільної освіти	124
Трофайла Наталія. Роль батьків у вихованні обдарованих дітей	130
Троян Сергій. Інтернет-обчислювальне середовище CoCalc як засіб підтримки інклюзивного навчання обдарованих студентів з фізико-математичних дисциплін	135
Шульга Альона, Білоус Олена. Проблема обдарованості дітей з особливими освітніми потребами	141

Авраменко Дмитро,
*студент 13 групи факультету фізики, математики та інформатики
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини, Україна*
Науковий керівник: **Авраменко Оксана,**
*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри психології та педагогіки розвитку дитини
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини, Україна*

Avramenko Dmytro,
*student of the 13th group of
the Faculty of Physics, Mathematics and Informatics
of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine*
Scientific adviser: **Avramenko Oksana,**
*Associate Professor at the Department of
the Department of Psychology and pedagogy of child development of
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Ukraine*

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ВІТЧИЗНЯНИМИ ТА ЗАКОРДОННИМИ НАУКОВЦЯМИ

RESEARCH OF THE PROBLEM OF GIFTED PERSONALITY BY NATIONAL AND FOREIGN SCIENTISTS

Abstract. In the modern world, the comprehensive development of human individuality as a person and the highest value of society on the basis of identifying its abilities, talents and talents is relevant. And the identification of gifted children and the further development of their abilities and talents is one of the conditions for maximum disclosure and development of the potential of each individual, the formation of a young person as a subject of social and professional life, preparing him for self-improvement, self-determination and self-realization. The earlier the development of abilities and talents begins, the greater the chances for their optimal development, which is why it is so important to identify the talents of children at an early stage.

Key words: personality, talent, talent, development, abilities, self-improvement, self-determination and self-realization.

Складність, багатоаспектність та міждисциплінарний статус дефініції «обдарованість», її місця у структурі особистості, необхідності виявлення і розвитку здібностей та обдарувань людини

потребує всебічного її дослідження на різних рівнях методології науки.

Питанням обдарованості дітей займається багато вчених. Відомі дослідження в галузі психології творчої обдарованості американців Дж. Гілфорда, П. Торренса, Ф. Баррона, К. Тейлора. На основі ідей психологів Дж. Керрола і Б. Блума їхні послідовники розробили методику навчання обдарованих дітей. Сучасні зарубіжні науковці продовжують поглиблювати теорії класиків.

Слід зазначити, що в самій назві цієї теоретичної моделі Дж. Рензулі використовує замість терміна «обдарованість» термін «потенціал», який свідчить про те, що ця концепція – своєрідна універсальна схема, застосована для розробки системи виховання і навчання не лише обдарованих, а всіх дітей.

Отже, обдарованість – це не тільки інтелект, не тільки «творчість» і певна мотивація. Це комплекс, що містить всі три характеристики.

Проблемі обдарованості присвятили наукові дослідження вітчизняні психологи: Д. Богоявленська, Н. Лейтес, Б. Ананьєв, О. Леонтьєв, А. Матюшкін, Н. Шумакова, Е. Щербланова, И. Аверіна, М. Холодная, Г. Чистякова, Н. Веракса, В. Юркевич, В. Моляко, О. Кульчицька, Я. Пономарьов, Р. Пономарьова-Семенова, О. Музика, І. Карабаєва та ін.

Проблема обдарованості в радянських дослідженнях розроблялася як психологія здібностей, що якнайповніше і чітко була висвітлена у роботі Б. Теплова «Здібності і обдарованість». Дослідник розумів обдарованість як «якісне своєрідне поєднання здібностей, від яких залежить можливість досягнення більшого або меншого успіху у виконанні тієї або іншої діяльності». На думку вченого не «можна говорити про обдарованість взагалі, а можна говорити про обдарованість до якої-небудь діяльності». Принцип розвитку здібностей у процесі діяльності стає об'єднуючою тенденцією досліджень науковців діяльнісного підходу (Л. Виготський, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв, Б. Теплов).

Суттєвий внесок у вивчення психологічних особливостей обдарованості зробили психологи, які створили суб'єктивний підхід (Б. Ананьєв, Г. Костюк, А. Брушлінський, М. Холодная та ін.), що здійснює аналіз психологічних ресурсів як передумови креативних можливостей особистості на прикладі провідних типів обдарованості. Діяльність суб'єкта проходить крізь аналіз психологічних ресурсів

(«потенційна обдарованість», «актуальна обдарованість», «реальна обдарованість» або «талант»).

Результати досліджень загальної і спеціальної обдарованості фахівцями впродовж ХХ ст. переконливо свідчать, що про обдарованість швидше слід говорити як про інтегральну, сумарну особистісну властивість. Так, обдарованість на ранніх вікових етапах розглядається і розвивається як деяка загальна, універсальна характеристика.

А. Дружинін та В. Шадріков у своїх дослідженнях дійшли висновку, що людина може бути обдарована до однієї сфери діяльності та практично не придатна до інших.

На сучасному етапі розвитку наукової думки поняття «обдарованість» продовжує формуватись, як і сама концепція обдарованості. В. Юркевич, завідувач лабораторії «Психологія обдарованих дітей», зазначає, що до цього часу немає задовільної системи основних понять теорії розвитку обдарованості, і це вкрай негативно позначається на загальній системі роботи з обдарованими дітьми [1].

У сучасній психології на основі слова «обдарованість» створено два терміни: «обдаровані діти» і «дитяча обдарованість». О. Савенков терміном «обдаровані діти» позначає особливу групу дітей, що випереджають однолітків у розвитку. Термін «дитяча обдарованість», навпаки, не припускає селекції, а вказує на те, що кожна людина має певний інтелектуально-творчий потенціал [6].

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дає право говорити про те, що термін «обдаровані діти» є дуже умовним і його все частіше замінюють синонімічними поняттями «діти з прискореним розумовим розвитком» або «діти з випереджальним розвитком», «інтелектуально обдаровані діти», «діти з підвищеним рівнем пізнавальної активності». Отже, говорити про інтелектуально чи творчо обдарованих дошкільників у повному (широкому) розумінні цих понять немає сенсу, оскільки в дошкільному віці ці обдарування мають спільне коріння і проявляються передусім у пізнавальній активності, яка саме в дошкільному віці набирає обертів у своєму розвитку. У зв'язку зі зміною та розширенням діяльності в шкільному віці вже можна говорити про прояви різних видів обдарованості дітей. Тому, аналізуючи різні підходи у вивченні дітей дошкільного віку з випереджальним розвитком, варто

використовувати як термін «розумово обдаровані діти», так і термін «діти з підвищеним рівнем пізнавальної активності»

Більшість дослідників дотримується думки, що ознаки обдарованості – це ті особливості дитини, які проявляються в її реальній діяльності та можуть бути оцінені під час спостереження за її діями.

До ранніх проявів обдарованості дитини Т. Фефілова відносить:

- потужну енергійність;
- значну фізичну, розумову і пізнавальну активність;
- порівняно низькі втомлюваність і потребу у відпочинку;
- раннє навчання ходьби та інших рухів;
- інтенсивний розвиток мовлення; допитливість, прагнення до експериментування;
- легке і швидке засвоєння та використання нової інформації;
- ранній інтерес до читання, часто – самостійне опанування його.

О. Белова зазначає, що обдарованість виявляється в тому, що дошкільник читає вивіски, заголовки, книги, вирішує математичні задачі, проводить зв'язки між явищами, подіями, добре запам'ятовує факти і події, цікавиться соціальними і моральними проблемами, довго зберігає увагу, запитує [3].

Ю. Гільбух відзначає «незвичайно ранній прояв високої пізнавальної активності та допитливості; швидкість і точність виконання розумових операцій, зумовлені стійкістю уваги і оперативністю пам'яті; багатство активного словника; швидкість і оригінальність вербальних асоціацій; виражену установку на творче виконання завдань, розвиненість творчого мислення і уяви; володіння основними компонентами уміння вчитися [2].

Обдарованих дітей, як правило, відрізняє високий рівень допитливості і дослідницька активність. Психофізіологічні дослідження показали, що у таких дітей підвищена біохімічна та електрична активність мозку. Недостатність інформації, яку можна засвоїти і переробити, обдаровані діти сприймають боляче. Тому обмеження їх активності викликають негативні реакції невротичного характеру.

Виділяючи ознаки обдарованої дитини, О. Савенков пропонує перелік якостей, які є характерними для таких дітей: допитливість; надчутливість до проблем; надситуативна активність, високий рівень

розвитку логічного мислення, підвищений інтерес до дивергентних задач; оригінальність мислення; гнучкість мислення; продуктивність мислення; легкість асоціювання; здібність до прогнозування; висока концентрація уваги; відмінна пам'ять; здібності до оцінки; перфекціонізм; самостійність; лідерство; дисинхронія; високий рівень розвитку уяви [6].

В. Моляко під обдарованістю розуміє системне утворення особистості, яке є координатором, регулятором, стимулятором творчої діяльності, сприяє знаходженню таких рішень, що дозволяють людині краще пристосовуватися до світу, оточення, інших людей і самого себе [5].

Обдарованість є однією з найважливіших вищих психічних підсистем упорядкування системи людина-світ. Вона нерозривно пов'язана з усіма іншими психічними функціями людини, з її свідомістю, підсвідомістю, загальними установками і диспозиціями, особистісними структурами, емоційною сферою.

О. Кульчицька стверджує, що обдарованість – це явище складне, комплексне, яке охоплює набір когнітивних, сенсорних та особистісних якостей людини. На її думку, поняття обдарованості містить такі основні компоненти: високий інтелектуальний рівень, здатність людини до творчості та наполегливість, яка становить основну якість особистості, своєрідний «сплав» бажання досягти успіху, емоційну захопленість справою та інтерес до тієї галузі знань, якою займається людина [4].

Отже, творчо обдаровану, талановиту чи геніальну людину формує єдність уроджених здібностей та сприятливого соціуму, набутих психічних якостей, волі, наполегливості і мотивації до успіху.

Список використаних джерел:

1. Апостолова Г. В. Робота з обдарованими дітьми. *Обдарована дитина*. 2006. № 1. С. 12–17.
2. Гільбух Ю. З. Розумово обдарована дитина. *Психологія, діагностика, педагогіка* (пер. з рос). Київ: ВПОЛ, 1993. 75 с.
3. Зазимко О. В. Основні теоретичні підходи до визначення обдарованості. *Обдарована дитина*. 1998. № 8. С. 5–12.
4. Кульчицька О. І. Специфіка дитячої обдарованості. *Обдарована дитина*. 2001. № 1. С. 3–10.
5. Моляко В. О., Кульчицька О. І., Литвинова Н. І. Психологія дитячої обдарованості: метод. рекомендації. Київ, 1995. 25 с.

6. Савенков А. И. Путь к одарённости: исследовательское поведение дошкольников. Санкт-Петербург: Питер, 2004. 272 с.

References:

1. Apostolova, G. V. (2006). Robota z obdarovanymy ditmy. *Obdarovana dytyna – gifted child*, 1, 12–17 [in Ukrainian].

2. Hilbukh, Yu. Z. (1993). Rozumovo obdarovana dytyna. *Psykhologhiia, diahnostyka, pedahohika – Psychology, diagnostics, pedagogy, per. z ros. Kyiv: VIPOL*, 75 [in Ukrainian].

3. Zazimko, O. V. (1998). Osnovni teoretychni pidkhody do vyznachennia obdarovanosti. *Obdarovana dytyna – gifted child*, 8, 5–12 [in Ukrainian].

4. Kulchytska, O. I. (2001). Spetsyfika dytiachoi obdarovanosti. *Obdarovana dytyna – gifted child*, 1, 3–10 [in Ukrainian].

5. Molyako, V. O., Kulchytska, O. I., Litvinova N. I. (1995). *Psykhologhiia dytiachoi obdarovanosti. Kyiv* [in Ukrainian].

6. Savenkov, A. I. (2004). Put k odarënnosti: yssledovatelskoe povedenye doshkolnykov. Sankt-Peterburh: Pyter [in Russian].